

Радянські політичні технології ще живуть або як Кремль у 21 столітті використовує сталінські методи

Опубліковано: 2022-10-04 in [Аналітика](#)

Впродовж 1917-1920 рр. більшовики відновили, хоча й в урізаному вигляді, Російську імперію, що розвалилася, не витримавши навантажень Першої світової війни. Проте імперія була відновлена в якісно іншому вигляді – як Радянський Союз. Російська Федерація оточила себе поясом союзних республік, кожна з яких формально мала певні державні права. Але диктатура більшовицької партії намертво скріплювала конгломерат союзних республік, утворюючи більш централізовану державу, ніж попередня імперія.

Вже після завершення Другої світової війни Радянський Союз сформував зовнішній пояс формально незалежних держав по периметру західних кордонів СРСР – від Фінляндії до Болгарії. За винятком Фінляндії й Австрії, в них прийшли до влади комуністичні партії, за допомогою яких Москва тримала в полі свого тяжіння визволені від гітлерівського панування народи. Одночасно Сталіну вдалося зберегти за Росією всі територіальні надбання, здобуті завдяки реалізації в 1939-1940 рр. пакту Ріббентропа-Молотова, а також приєднати й нові території – частину Східної Пруссії, Курильські острови, Південний Сахалін. Росія поглинула також невелику республіку, розташовану в Центральній Азії – Туву.

Погодившись в Ялті на істотне розширення радянської імперії, щоб за допомогою Сталіна довести до кінця розгром Німеччини та Японії, лідери США і Великої Британії мали намір покласти край дальшим зазіханням Кремля. Однак закінчення війни не зупинило, а скоріше заохотило Москву до нових територіальних надбань. Радянський Союз надав суттєву допомогу Комуністичній партії Китаю, яка спрямовувала до переможного кінця громадянську війну в своїй країні. Здійснювалася активна підтримка Комуністичної партії Греції, яка теж розв'язала громадянську війну. СРСР за допомогою організованої «громадськості» висунув територіальні претензії до Туреччини та Ірану. Нарешті, радянська Росія активно втручалася у внутрішні справи Франції та інших країн Західної Європи з метою їх радянізації.

У 1945 р. країни Центрально-Східної Європи були відгороджені від західної частини континенту «залізною завісою», яку створювала радянська присутність. Спочатку замасковано, а потім дедалі відвертіше радянська адміністрація почала насаджувати в цих країнах політичні режими, які в основних рисах не відрізнялися від її власного. Під виглядом «народної демократії» утверджувалася диктатура місцевих комуністичних партій, цілком залежних від Москви. Одержуючи владу зі сталінських рук, лідери цих партій повинні були коритися радянському диктату.

Лише у двох випадках радянська присутність не призвела до радикальної зміни суспільно-політичного ладу. Хоча в Австрії радянські війська стояли до 1955 р., а місцеві комуністи входили в уряд і навіть контролювали його силові структури, радянізація цієї країни не відбулася. Австрію врятувало те, що більша її частина була окупована західними союзниками СРСР. Створювати, як у Німеччині, австрійську радянізовану державу у своїй зоні окупації керівники СРСР вважали непрактичним. Адаже вся Австрія була зовсім невеликою країною.

Не вдалося радянлізувати й Фінляндію. Радянських військ в цій країні не було, але суспільно-політичне життя регулювалося Союзною контрольною комісією, яку очолював представник Москви. Алергія на російську присутність серед переважної частини фінів була настільки глибокою, що Кремлю не вдалося виростити в країні скільки-небудь впливову комуністичну партію. Довелось обмежитися контролем за зовнішньополітичною діяльністю фінського уряду.

Показовим у цьому сенсі є 1947 рік. Тоді Москва не дозволила країнам-сателітам взяти участь у конференції в Парижі, яка обговорювала основні засади плану Маршалла. Польща, Чехословаччина і Югославія вже сформували представницькі делегації для участі в конференції, оскільки були життєво зацікавлені в американських довгострокових безпроцентних кредитах. Дізнавшись про негативну реакцію Москви, уряди цих країн змушені були відмовитися від поїздки в Париж, тобто від перспективи одержати мільярдні кредити у твердій валюті. У випадку з Польщею справа дійшла до дипломатичного скандалу. Польський уряд на спеціальному засіданні розглянув питання про участь у Паризькій конференції і оголосив, що оприлюднить своє рішення лише наступного дня. Однак рано-вранці в день засідання московське радіо вже передало, що запрошення Франції і Великої Британії Варшавою відхилене.

Ще одним інструментом Москви у той час було Комінформбюро, яке всупереч своїй назві займалося не інформацією, а безпосереднім втручанням у справи країн, опанованих комуністичними партіями. Цю організацію використовували, щоб змусити місцевих вождів відмовитися від національної специфіки у комуністичному будівництві і взяти на озброєння радянську модель. Це досягалося не переконанням, а силовими засобами. Навесні 1948 р. у відділах ЦК ВКП(б) було підготовлено блок матеріалів, призначених для обґрунтування істотних змін у керівництві ряду компартій. Найбільш серйозні звинувачення містилися у службовій записці «Про антимарксистські установки керівників компартії Югославії у питаннях внутрішньої і зовнішньої політики».

Проте генеральний секретар ЦК КПЮ Йосип Броз Тіто був, на відміну від вождів інших партій, досить самостійною фігурою. Створена югославськими комуністами партизанська армія самостійно звільнила від гітлерівців більшу частину своєї країни. Югослави не стали коритися сталінському диктату, як вони не скорилися гітлерівському у 1941 р. В результаті Комінформбюро на засіданні в Будапешті, що відбулося у червні 1948 р., прийняло резолюцію, зміст якої визначався назвою: «Югославська компартія під владою вбивць та шпигунів».

У 1949 р. Москва створила Раду економічної взаємодопомоги, до якої увійшли всі країни «народної демократії», за винятком Югославії. Здійснюваний через Комінформ політичний диктат доповнювався диктатом економічним. Та в багатьох випадках члени РЕВ могли користуватися промисловою сировиною, паливними ресурсами і товарами, що надходили з Радянського Союзу, за цінами нижчими від світового рівня. Радянські керівники розуміли, що утримати країни Варшавського договору в орбіті свого впливу тільки силовими засобами неможливо. Вони потурбувалися про те, щоб життєвий рівень населення цих країн зростав швидшими темпами, ніж добробут громадян СРСР.

Основу цих технологій російські окупанти використали також в Криму, і на частині українського Донбасу після 2014 р., і на теренах захопленого півдня України 2022 р. Як і у попередніх описаних випадках після Другої світової війни встановленню маріонеткової влади передували силові/військові дії (з відмінністю в тому, що тоді СРСР боровся проти нацизму й скористався своїми військовими успіхами). Але в обох випадках результат один – Москва приносить свою владу на багнетах. А тепер ще й кричуще порушуючи при цьому всі можливі закони як з точки зору міжнародного права, так і прав людини й громадянина, до творення яких свого часу активно долучалися представники самої ж Москви.

Наведемо приклад з ООН. Важливу роль у заснуванні цієї організації відіграв СРСР. Втім, вже з того моменту ні для кого таємницею не було, що її намагалися використовувати у своїх цілях різні сторони. Але частіше, найбільш відкрито спостерігалися різноманітні маніпуляції саме радянської сторони. Аналогічні спроби Москви, використати ООН у своїх злочинних цілях, на превеликий жаль, ми бачимо й тепер. Зокрема, й щодо питань, пов'язаних з російсько-українською війною. На наше глибоке переконання, необхідні суттєві зміни, включно з повним перезавантаженням роботи ООН на нових принципах, які б дали можливість збалансувати російські інтереси. Щоб довести свою користь людству ООН мусить почати робити щось реальне. Інакше наслідками будуть смерті не лише багатьох тисяч українців. Є загроза нового переділу світу, при якому нові жертви неминучі. Особливо, якщо у ньому далі продовжуватиме брати участь Росія.

Олександр Руснак, кандидат історичних наук, Чернівецький національний університет ім. Юрія Федьковича

КОНТАКТИ

АДРЕСА:
М. ЧЕРНІВЦІ
EMAIL:
POLINARD.UA@GMAIL.COM

ТЕЛЕФОН:
[+380976524361](tel:+380976524361)